

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้อสมมุติฐานของ Stephenson (๑๙๖๘) ที่ว่า สิ่งที่มีมวลชนทำได้ดีที่สดก็คือ ทำให้คนรู้สึกสนุกสนานนั้น เป็นข้อสมมุติฐานที่คงจะไม่มีผู้ใดปฏิเสธได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนประเภทวิทยุโทรทัศน์ซึ่งทวีความสำคัญมากขึ้นๆ จนกลายเป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลและได้รับความนิยมนิยมจากประชาชนมากที่สุดสื่อหนึ่ง กล่าวคือ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๘ เมื่อสถานีโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศไทยคือสถานีโทรทัศน์ช่อง ๔ ได้รับการก่อตั้งขึ้น จนกระทั่งถึงปัจจุบันที่ประเทศไทยมีสถานีโทรทัศน์รวมถึง ๔ สถานี คือ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓ สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๗ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๘ อ.ส.ม.ท. และสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๑๑ รายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่ที่ได้รับการบรรจุอยู่ในแผนผังรายการสำหรับออกอากาศแล้วแต่เป็นรายการเพื่อความบันเทิงทั้งสิ้น และละครโทรทัศน์ก็เป็นหนึ่งในรายการบันเทิงที่เรียกว่า "ขาดไม่ได้" ของสถานีโทรทัศน์แทบทุกช่องในบ้านเรา (ยกเว้นสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๑๑ ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษา) นอกจากความสำคัญของละครโทรทัศน์ในแง่การให้ความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายความตึงเครียด และช่วยพาผู้ชมหลบหนีจากความวุ่นวายสับสน ไปสู่โลกแห่งความฝันในช่วงสั้นๆที่ละครออกอากาศแล้ว เนื่องจากละครโทรทัศน์เป็นกิจกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม จึงถือได้ว่าละครโทรทัศน์เป็นเรื่องทางสังคมที่มีผลกระทบและได้รับผลกระทบจากสังคมทั้งสิ้น ทั้งนี้เป็นไปตามสัมพันธภาพระหว่างสื่อมวลชนกับสังคมและความเป็นจริง กล่าวคือ สื่อมวลชนจะสะท้อนสิ่งที่มีอยู่และเป็นอยู่ในสังคมให้คนในสังคมได้รับรู้ และในขณะเดียวกันก็สร้างภาพแห่งความเป็นจริงในสังคมขึ้นใหม่ โดยการเลือกที่จะเสนอเนื้อหาประเภทใด และให้ความหมายกับสิ่งต่างๆที่ปรากฏในสื่ออย่างไร ดังนั้น ละครโทรทัศน์ในฐานะเป็นผลิตภัณฑ์ของสื่อมวลชน ซึ่งแม้ว่าจะเสนอภาพจน์

ของตนเองว่าเป็นสื่อเพื่อความบันเทิง จึงไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงตัวให้ความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่สื่อสารกับประชาชนโดยการถ่ายทอดความคิด ค่านิยม และทัศนคติต่างๆแก่ประชาชน ผ่านทางเนื้อหาของละครโทรทัศน์ด้วย ซึ่งในด้านคุณภาพแล้ว ถ้าเปรียบเทียบกับ การถ่ายทอดโดยวิธีการอื่นๆ ละครโทรทัศน์นับว่าได้เปรียบอย่างมาก ทั้งนี้เพราะผู้ชมเข้ามาใช้สื่อด้วยความสมัครใจ นอกจากนี้การดูละครโทรทัศน์ยังให้ความรู้สึกว่าเป็นเรื่องของความบันเทิงที่เป็นเครื่องติดคุดอย่างดี ดังนั้นการยอมรับความคิด ค่านิยม ความเชื่อต่างๆที่ถูกถ่ายทอดมา จึงเป็นไปได้อย่างรวดเร็วแทบไม่รู้สึกและโดยปราศจากการต่อต้าน Wright (๑๙๘๖:๔) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสื่อสารไว้ว่า

ในฐานะที่เป็นกระบวนการทางสังคม การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมและความอยู่รอดของมนุษย์ สังคมมนุษย์ทุกสังคมไม่ว่าจะเป็นแบบโบราณหรือสมัยใหม่ก็ตาม จะต้องพึ่งพาการสื่อสารเพื่อให้สมาชิกในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ สามารถดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงการจัดการเกี่ยวกับระเบียบและกฎเกณฑ์ทางสังคม และสามารถรับมือกับสภาพแวดล้อมต่างๆได้

ดังนั้นการศึกษาละครโทรทัศน์ในฐานะการสื่อสารสู่ประชาชนรูปแบบหนึ่ง จึงเป็นสิ่งที่ควรได้รับความสนใจอย่างยิ่ง

สำหรับละครโทรทัศน์ไทยนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ เมื่อสถานีโทรทัศน์ช่อง ๕ ได้รับการก่อตั้งขึ้นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ได้มีการนำละครพูดสั้นๆซึ่งไทยได้รับอิทธิพลมาจากละครของชาติตะวันตกมาเผยแพร่ออกอากาศ โดยสมัยเริ่มแรกเป็นพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖ เรื่องแรกคือเรื่อง "โพงพาง" หลังจากนั้นก็มีการแต่งบทละครขึ้นใหม่สำหรับออกอากาศทางโทรทัศน์โดยเฉพาะ เรื่องที่นับว่าเป็นละครโทรทัศน์เรื่องแรกของไทยก็คือเรื่อง "สุริยานิไมยมอมแต่งงาน" ของนายวิชาญ (ประหยัด ศ. นาคะนาท) ออกอากาศเมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๙ จากจุดที่ละครเรื่องแรกของไทยออกอากาศมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๓๔) เป็นระยะเวลาถึง ๓๕ ปี ละครโทรทัศน์ไทยได้พัฒนาไปค่อนข้างมากในด้านการจัดฉาก เครื่องแต่งตัว แสงเสียง รวมถึงเทคนิคต่างๆในการถ่ายทำที่ทำให้ละครโทรทัศน์ดูสมจริงและมีส่วนประกอบที่ประสมกลมกลืนกันมากขึ้น แต่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงนี้ ยังมีบางสิ่งที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก นั่นก็คือเนื้อหาของละครโทรทัศน์

สื่อให้แก่ผู้ชม กล่าวคือ โทรทัศน์ยังคงทำหน้าที่ถ่ายทอดความเชื่อและค่านิยมหลักๆของสังคมไทย เช่น ค่านิยมเรื่องความกตัญญู การเคารพผู้อาวุโส เป็นต้น โดยผ่านเรื่องราวของละครที่วนเวียนอยู่กับเรื่องความรัก หน้าที่ครอบครัว และความสัมพันธ์เชิงชู้สาว ผู้จัดทำละครทั้งหลายมักจะนิยมนำนวนิยายเก่าที่เคยมีผู้ผลิตเป็นละครโทรทัศน์หรือภาพยนตร์มาแล้วในอดีตมาผลิตใหม่อยู่เสมอ ตัวอย่างเช่นเรื่อง "ปริศนา" "บ้านทรายทอง" "อีสา" "เมียหลวง" "แม่นาคพระโขนง" เป็นต้น และที่น่าสังเกตก็คือ ละครโทรทัศน์เหล่านี้ยังคงได้รับการต้อนรับจากประชาชนเป็นอย่างดี และบางเรื่องอย่างเช่น "คู่กรรม" ยังได้รับความนิยมนอย่างสูงสุดอีกด้วย Wit Siwasariyanond (อ้างอิงในสมบัติ จันทรวงศ์, ๑๕๘๔:๔๔) ได้กล่าวไว้ว่า

งานประพันธ์ที่ยิ่งใหญ่ชิ้นใดก็ตามที่ได้รับการต้อนรับอย่างกว้างขวาง ไม่อาจเป็นการแสดงความรู้สึกนึกคิดส่วนตัวซึ่งผู้อ่านไม่สามารถค้นพบสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพวกเขาในงานประพันธ์นั้นได้ กล่าวคือ งานประพันธ์นั้นจะต้องสะท้อนไม่เพียงแต่สิ่งที่ผู้เขียนมีความสนใจเป็นส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังต้องสะท้อนถึงปริบทโดยรวมของความเป็นจริงในสังคมที่เขาดำรงชีวิตอยู่ด้วย

ถึงแม้ว่าความโด่งดังหรือการได้รับความนิยมนของละครเรื่องหนึ่งๆนั้น จะมีปัจจัยหลายๆอย่างประกอบกัน เช่น ดารา บทประพันธ์ บทละครโทรทัศน์ เป็นต้น แต่ก็อาจกล่าวได้ว่า ละครโทรทัศน์เรื่องที่มีผู้นำมาผลิตซ้ำหลายครั้งและยังคงได้รับความนิยมนอย่างสูงจากประชาชนโดยทั่วไป ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับงานประพันธ์ดังกล่าวข้างต้น คือ ละครโทรทัศน์เรื่องนั้นจะต้องสะท้อนไม่เพียงแต่ความคิดของเจ้าของบทประพันธ์หรือฝ่ายผู้ผลิตละครเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และสภาพสังคมที่ผู้ชมมีส่วนร่วมอยู่ด้วย นอกจากนี้แม้ว่าละครที่ถูกผลิตซ้ำครั้งแล้วครั้งเล่าจะเป็นเรื่องเก่า มีโครงเรื่องหรือสาระสำคัญของเรื่องเหมือนๆเดิมก็ตาม แต่ในการผลิตละครแต่ละครั้ง จะต้องมีการนำบทประพันธ์เดิมมาเขียนเป็นบทละครโทรทัศน์ขึ้นใหม่ แล้วจึงนำมาผลิตใหม่ ดังนั้นสภาพสังคมในแต่ละยุคย่อมมีอิทธิพลต่อการผลิตละครในยุคนั้นๆด้วย ผลก็คือรายละเอียดของละครโทรทัศน์เรื่องเดียวกันที่ถูกผลิตขึ้นในปริบทที่ต่างกันก็必将มีความแตกต่างกันไป ดังนั้นการศึกษาถึงละครโทรทัศน์ในปัจจุบันที่ผลิตมาจากบทประพันธ์ซึ่งได้รับการนำไปทำเป็นละครโทรทัศน์มาแล้วหลายครั้ง ย่อมจะมีประโยชน์ในการทำให้เกิดความเข้าใจถึงค่านิยมและความเชื่อต่างๆที่สืบทอดกันมาโดยผ่านทางละครโทรทัศน์เหล่านี้ รวมถึงสภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่ละครโทรทัศน์เรื่องนั้นๆถูก

ผลิตชิ้นอีกด้วย

จากปรากฏการณ์สำคัญในวงการละครโทรทัศน์ของไทยในปีพ.ศ. ๒๕๓๓ ที่ผ่านมามีคนกล่าวได้ว่าละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" เป็นละครโทรทัศน์ ที่ได้รับความนิยมจากผู้ชมทั่วประเทศอย่างสูง เป็นประวัติกวีการณณ์ จนเกิดปรากฏ การณณ์ "โกโบริและอังศมาลินฟีเวอร์" ขึ้น ทำให้คนไทยทั้งชายและหญิง identify ตัวเองกับโกโบริและอังศมาลินกันทั้งเมือง และทำให้วงวิชา การบันเทิงหันมาให้ความสนใจกับละครโทรทัศน์ชุดนี้อย่างมาก มีการจัดอภิปราย วิเคราะห์ถึงละครโทรทัศน์ชุดนี้ในประเด็นต่างๆ รวมถึงสาเหตุที่ทำให้ละคร โทรทัศน์ชุดนี้โด่งดังผิดธรรมดาจากละครโทรทัศน์ทั่วไป ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" นี้สร้างจากบทประพันธ์ที่มีชื่อเสียงมากจนอาจเรียกได้ว่าเป็นอมตะ ของทมยันตี เป็นบทประพันธ์ที่ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำไม่ต่ำกว่า ๑๔ ครั้งในปัจจุบัน (มีนาคม, ๒๕๓๔) และได้รับการนำมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์ ๓ ครั้ง เป็นภาพยนตร์ ๒ ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑ เป็นละครโทรทัศน์ทางช่อง ๓ ขาวดำ นำแสดงโดย มิซึชิ วีระไวทยะ และ บุศรา นฤมิตร พ.ศ. ๒๕๑๑

ครั้งที่ ๒ เป็นภาพยนตร์ของจีรบันเทิงฟิล์ม โดยพลตำรวจตรี บันเทิง และ จีรวรรณ กัมปนาทแสนยากร นำแสดงโดยนารถ ภูวนัย และ ดวงภา อรรถพรพิศาล พ.ศ. ๒๕๑๖

ครั้งที่ ๓ เป็นละครโทรทัศน์ทางช่อง ๕ นำแสดงโดยนิรุตตี ศิริจรรยา และ ศันสนีย์ สمانวรวงศ์ พ.ศ. ๒๕๒๑

ครั้งที่ ๔ เป็นภาพยนตร์ของไฟว์สตาร์โปรดักชั่น โดยรุจน์ รณภพ นำแสดงโดยวรต วรธรรม และ จินตหรา สุขพัฒน์ พ.ศ. ๒๕๓๑

ครั้งที่ ๕ เป็นละครโทรทัศน์ทางช่อง ๓ สี ของดาววิดีโอ โดยไพรัช สังกววิบุตร นำแสดงโดยธงชัย แมคอินไตย์ และ กมลชนก โกมล จิตติ พ.ศ. ๒๕๓๓ ซึ่งเป็นละครโทรทัศน์ที่ผู้วิจัยเลือกเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้

ทุกครั้งที่ผ่านมามีคน "คู่กรรม" ไม่เคยสร้างความผิดหวังให้กับผู้ผลิต เพราะเป็นเรื่องที่ได้รับการต้อนรับจากประชาชนมาโดยตลอด นอกจากนี้ ยังเป็นที่กล่าวกันโดยทั่วไปว่า ไม่ว่าดาราคณใดมารับบทบาทแสดงเป็นโกโบริ หรืออังศมาลิน จะต้อง "ได้เกิด" ในวงการบันเทิงอย่างแน่นอน ที่น่าสนใจ ก็คือ เมื่อมีการนำมาผลิตซ้ำหลายต่อหลายครั้ง ค่านิยมและความเชื่อใน เนื้อหาของ "คู่กรรม" ย่อมจะถ่ายทอดสู่ประชาชนซ้ำแล้วซ้ำเล่าเป็นระยะ เวลาตลอด ๒๓ ปี ไม่ว่าจะผ่านทางสื่อหนังสือ ภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์

และเมื่อได้รับความนิยมจากประชาชน ส่วนหนึ่งย่อมแสดงว่า ความเชื่อและ
ค่านิยมที่แฝงอยู่ในเนื้อหาของ "คฤกรรม" ย่อมเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป
ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อและค่านิยมที่มีอยู่ในละครโทรทัศน์
เรื่อง "คฤกรรม" ชุดล่าสุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาว่าละคร
โทรทัศน์ชุดนี้ได้ถ่ายทอดความเชื่อและค่านิยมอะไรบ้างสู่คนไทยนับล้านๆคน และ
มีวิธีการถ่ายทอดอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงความเชื่อและค่านิยมทั้งที่มาจาก
เนื้อหาเดิมของบทประพันธ์โดยตรง และที่เพิ่มเติมมาจากบริบทที่ละครโทรทัศน์
ชุดนี้ถูกสร้างขึ้นใหม่ในปัจจุบัน โดยใช้แนวคิดทางสัญวิทยาและทฤษฎีโครง
สร้างหน้าที่ของสื่อมวลชนเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ นอกจากนี้การศึกษา
ครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะนำแนวคิดทางสัญวิทยาไปปรับใช้กับการ
ศึกษาสื่อมวลชนแขนงอื่นๆต่อไปอีกด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหานำวิจัย

- ๑. ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ได้ทำการถ่ายทอดค่านิยมและความเชื่ออะไรสู่ประชาชนในสังคมไทยบ้าง
- ๒. ค่านิยมและความเชื่อดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดสู่ประชาชนในสังคมไทยอย่างไร

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจะวิเคราะห์ถึงหน้าที่ของละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ในการถ่ายทอดค่านิยมและความเชื่อต่างๆสู่ประชาชนในสังคมไทย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์ตัวบท คือ ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" จากเทปละครโทรทัศน์ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการบันทึกไว้ โดยเป็นการบันทึกจากการแพร่ภาพออกอากาศเป็นครั้งที่ ๒ ของละครโทรทัศน์ชุดนี้คือ ในช่วงวันที่ ๑๔ กรกฎาคม-๑๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๓๓ รวมเป็นละครทั้งเรื่องความยาวประมาณ ๒๐ ชั่วโมง ซึ่งแม้ว่ารายละเอียดปลีกย่อยบางส่วนในเรื่องจะถูกตัดออกไป แต่ก็ก็เป็นเพียงส่วนน้อยไม่มีผลทำให้เนื้อหาของละครเสียไปแต่อย่างใด เนื้อหาและรายละเอียดส่วนใหญ่ของละครยังคงเดิมมิได้ถูกเปลี่ยนแปลง

ข้อสันนิษฐาน

๑. ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" เป็นตัวบท (text) ที่ประกอบไปด้วยสัญลักษณ์ต่างๆที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันโดยรหัสทางวัฒนธรรม ดังนั้นจึงสามารถนำมาศึกษาถึงความหมายที่ถูกสร้างขึ้นในตัวบทได้ โดยการวิเคราะห์ถึงสัญลักษณ์และความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ที่ปรากฏในตัวบท

๒. ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" ในฐานะกิจกรรมการสื่อสารมวลชน นอกจากทำหน้าที่ในการให้ความบันเทิงแล้ว ยังทำหน้าที่ในการถ่ายทอดและปลูกฝังค่านิยมและความเชื่อแก่ประชาชนในสังคมไทยผู้ชมละครโทรทัศน์ชุดนี้ด้วย

๓. ผู้ส่งสารมีความรู้ในเรื่องรหัสทางวัฒนธรรมของสังคมไทยเป็นอย่างดี ดังนั้นความคิดต่างๆที่เขาต้องการสื่อกับผู้รับสารผ่านทางตัวบท คือ ละครโทรทัศน์ชุด "คู่กรรม" จึงสามารถถ่ายทอดสู่ผู้รับสารที่ชมละครชุดนี้ส่วนใหญ่ได้

๔. ความหมายของตัวบทจะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์โดยผ่านกระบวนการสร้างความหมายของผู้รับสาร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ละครโทรทัศน์	หมายถึง	ละครหรือภาพยนตร์ที่ผลิตขึ้นเพื่อแพร่ภาพออกอากาศทางโทรทัศน์โดยเฉพาะ อาจจะ เป็นละครสั้นๆจบในตอนหรือ เป็นละครเรื่องยาวติดต่อกันก็ได้ เนื้อเรื่องของละครจะมีลักษณะเหมือนชีวิตจริง ลักษณะการพูดจาและท่าทางของตัวละครเป็นแบบคนสามัญ
ความเชื่อ	หมายถึง	สิ่งที่คนเรายอมรับว่าจริงหรือมีอยู่จริง อาจจะโดยความรู้สึก หรือการไตร่ตรองด้วยเหตุผลก็ตาม
ค่านิยม	หมายถึง	สิ่งที่คนในสังคมเห็นพ้องกันว่า เป็นสิ่งที่ดี ที่ถูกต้อง และควรค่าแก่การนำไปปฏิบัติ เป็นสิ่งที่นำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดความคิดและพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมโดยรวม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. สามารถรู้และเข้าใจถึงค่านิยมและความเชื่อต่างๆที่มีอยู่ในสังคมไทยและได้สืบทอดผ่านทางบทประพันธ์เรื่อง "คฤกรรม" เป็นเวลาถึง ๒๓ ปี รวมทั้งละครโทรทัศน์ชุดนี้ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากในปีพ.ศ.๒๕๓๓ ที่ผ่านมา

๒. สามารถรู้และเข้าใจถึงวิธีการในการถ่ายทอดค่านิยมและความเชื่อต่างๆที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ชุดนี้

๓. สามารถเข้าใจถึงสภาพสังคมไทยจากภาพที่สะท้อนออกมาในละครโทรทัศน์ชุดนี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย